

Amsterdam, 24 april 2018

Betreft: feedback op visiestuk ontwikkelteam Mens&Maatschappij

Geachte leden van het ontwikkelteam Mens&Maatschappij,

Hierbij bieden wij u onze feedback op het visiestuk van het ontwikkelteam Mens&Maatschappij aan namens het Platform mensenrechteneducatie (PMRE). Wij stellen deze kans om mee te denken over het nieuwe curriculum zeer op prijs!

Hieronder zetten wij uiteen welke delen van het visiestuk wij kunnen onderschrijven en waarom. Vervolgens vragen wij uw aandacht voor een aantal punten en begrippen waar wij meer duidelijkheid over zouden willen.

Naast deze schriftelijke inbreng, zouden we graag ook tijdens een persoonlijk gesprek met het team van gedachten wisselen over de visie Mens&Maatschappij en de volgende stappen in het proces die in zullen worden gezet. Het liefst zouden we dit gesprek combineren met een uitnodiging aan het team Burgerschap, omdat er volgens ons veel aanknopingspunten zijn tussen de twee leergebieden.

[contactgegevens worden niet gepubliceerd]

Hoogachtend,

Namens het Platform Mensenrechteneducatie,

***

Feedback van het Platform Mensenrechteneducatie (PMRE) op het visiestuk ontwikkelteam Mens&Maatschappij

Positief is het PMRE over:

Het feit dat de maatschappij wordt gezien als ontwikkelingsterrein voor leerlingen ziet het PMRE als een positief vertrekpunt. Daarbij is het uitgangspunt dat de samenleving, los van deze functie, ook nu al de plek is waar leerlingen een plek innemen een positieve: leerlingen worden gezien als mensen die participeren in de samenleving, die dat nu doen en niet slechts 'later'.

Het uitgangspunt dat nieuwsgierigheid naar en verwondering over het andere en het eigene een centrale drijfveer vormen in het leerproces is ook een positieve insteek die het PMRE onderschrijft. Dit zou volgens het PMRE moeten worden gekoppeld aan het ontwikkelen van kritisch denkvermogen over de eigen mening en andere perspectieven. Het is dus van belang dat er ook voldoende ruimte wordt geboden voor andere zienswijzen.

Het PMRE onderschrijft de uitdaging waar het onderwijs voor staat: het maken van verbindingen tussen de leefwereld van kinderen en grote maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelingen. Dat de school de wereld naar binnen haalt en leerlingen met regelmaat naar buiten stuurt, is dan ook een passende aanpak.

Het PMRE onderschrijft ook het uitgangspunt dat er veel samenhang moet zijn tussen de verschillende vakken waarbij Mens & Maatschappij een relevant leergebied is. Het PMRE vindt dat er meer dan nu, ruimte moet komen voor vakoverstijgende projecten als het gaat om Mens&Maatschappij. In dit visiestuk leest het PMRE met name over de afzonderlijke vakken en de 'vakeigenheid'. Het PMRE vindt dat een gemis: immers, de wereld is ook niet in afzonderlijke vakken opgedeeld. Binnen vakoverstijgende projecten zou aandacht voor mensenrechten een plek kunnen krijgen.

Ook binnen het vak geschiedenis is het aan te bevelen om aandacht te besteden aan de totstandkoming van de mensenrechten. Immers, de Tweede Wereldoorlog was de aanleiding voor starten van de werkgroep onder leiding van Roosevelt. In de huidige aanpak, leerlijn en lesmethodes, wordt hier niet of nauwelijks aandacht aan besteed. In de schoolbrede aanpak van mensenrechteneducatie (schoolbeleid, schoolcurriculum, relaties en schoolgebouw en -omgeving) moet er binnen het schoolcurriculum gedegen aandacht komen voor mensenrechten.

Wat volgens het PMRE verder zou moeten worden uitgewerkt of nog niet helemaal duidelijk is:

1. De link tussen Mens&Maatschappij en mensenrechteneducatie wordt onvoldoende gelegd

Het ontwikkelteam stelt dat M&M leerlingen in aanraking brengt met een groot scala aan ontwikkelingen die deel uitmaakt van een veranderende samenleving, waaronder pluriformiteit in de samenleving, gedeelde identiteit en veranderende internationale verhoudingen. Mensenrechten en kinderrechten vormen de grondslag voor al deze ontwikkelingen. Zij bieden leerlingen fundamentele rechten en vrijheden, en creëren de ruimte om leerlingen hun eigen identiteit te laten ontwikkelen en mening te leren vormen, terwijl ze hun plichten en verantwoordelijkheden naar 'de ander' en 'de maatschappij', leren waarderen. Ook het ontwikkelen van democratisch bewustzijn en kennis opdoen van de rechtsstaat kan niet zonder kennis over mensenrechten (totstandkoming van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Grondwet en het IVRK). Het PMRE pleit dan ook voor een centrale plaats voor mensenrechten en kinderrechten in het curriculum van Mens&Maatschappij.

2. Hoe Mens&Maatschappij gaat bijdragen aan de persoonsvorming

Als doel is geformuleerd dat leerlingen moeten worden voorbereid op hun vervolgonderwijs en toekomstige rol op de arbeidsmarkt. Dit is natuurlijk waar, maar is slechts een zeer beperkte interpretatie van de rol die leerlingen spelen in de samenleving. Er dient dan ook meer aandacht te worden besteed aan andere aspecten van het leven waar leerlingen mee in aanraking (zullen) komen. Ontwikkeling van de persoon dient zich niet alleen te richten op de arbeidsmarkt.

Leerlingen hebben bijvoorbeeld ook recht op rust (vakantie!), op culturele ontwikkeling, op een schoon milieu, ze mogen hun eigen geloof kiezen of juist niet-gelovig zijn, zij gaan over hun eigen seksuele geaardheid etc. Allemaal onderwerpen die met persoonlijke ontwikkeling te maken hebben, direct gekoppeld zijn aan mensenrechten, en gaan over de plaats die ze in hun leefwereld (willen) innemen.

Hierbij moet dus niet slechts aandacht worden besteed aan de 'individuele en collectieve verantwoordelijkheid' die leerlingen hebben tegenover de samenleving. Er moet worden gekeken naar de rechten die de samenleving aan hen en zij aan elkaar moeten garanderen. Om dit expliciet te maken zou mensenrechteneducatie een goed voorbeeld zijn van een breed M&Mconcept dat vakspecifiek kan worden ingekleurd: het biedt opties om zowel historisch, economisch, geografisch, filosofisch en maatschappelijk naar de wereld te kijken.

3. De schoolbrede aanpak van mensenrechten en Mens&Maatschappij

Het idee dat de thema's van Mens & Maatschappij in de verschillende schoolvakken naar voren moeten komen is positief, zoals ook eerder genoemd. Wat betreft de samenhang binnen het leergebied zien we dan ook goede mogelijkheden. Dit zou nog wel verder moeten worden uitgediept: in het primair onderwijs kan bijvoorbeeld ook buiten een specifiek vak aandacht worden besteed aan de belangrijke thema's uit het leergebied. Duurzame ontwikkeling kan bijvoorbeeld ook bij lessen over de natuur naar voren komen. Dit is ook van belang in het voortgezet onderwijs. Nu staat er: de vakken 'waar mogelijk in samenhang gegeven moeten worden'. Dit is bijzonder vrijblijvend geformuleerd en kan er toe leiden dat dat slechts op minimale wijze gebeurt. Dat zou een gemiste kans zijn volgens het PMRE.

Ook dienen de thema's van Mens & Maatschappij, zoals het ontwikkelen van leerlingen tot kritisch denkende burgers en respect voor andere perspectieven en keuzes, niet uitsluitend binnen deze vakken naar voren te komen. Dit zijn thema's die ook buiten de lessen aandacht verdienen en ook invloed moeten hebben op schoolbeleid, schoolcurriculum, schoolgebouw en schoolomgeving en relaties binnen school.

4. Mensenrechten als gereedschap en gemeenschappelijke taal

Het PMRE pleit ervoor om de kernconcepten binnen het leergebied, zoals genoemd op pagina 2 van de conceptvisie, al expliciet in de visie te benoemen én te definiëren. Dit biedt een houvast voor de verdere ontwikkeling van het curriculum, en biedt scholen de nodige handvatten voor de eigen invulling. Juist daar is behoefte aan bij docenten/leerlingen en scholen, zoals al meermaals bleek uit evaluaties van het burgerschapsonderwijs. Wat het PMRE betreft zijn mensenrechten en kinderrechten en de bijbehorende verdragen (en natuurlijk onze Grondwet) bij uitstek "het gereedschap en de gemeenschappelijke taal waarmee de samenleving gekend en geduid kan worden".

Over de samenstelling van het ontwikkelteam Mens&Maatschappij:

Een punt dat we vanuit PMRE (opnieuw) willen aangedragen is dat het ontwikkelteam van zowel Mens & Maatschappij (maar ook dat van Burgerschap) zeer homogeen is; juist hier is diversiteit en een goede afspiegeling van de samenleving wat ons betreft een voorwaarde. Als het doel is om een breed (door docenten) gedragen onderwijscurriculum te ontwikkelen, dan moeten we er in elk geval voor zorgen dat de direct betrokkenen ook een afspiegeling van 'het onderwijs' zijn.

Over het algemeen constateert het PMRE dat 'diversiteit' en 'pluriformiteit' nauwelijks aan bod komt bij curriculum.nu.

***